

Lausunto

22.11.2021

Dno HVK 587/7/2021

LAUSUNTO: **Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi postilain muuttamisesta ja sanomalehtien määräaikaista jakelutukea koskeva valtioneuvoston asetus**

Viite: VN/21366/2020

Huoltovarmuuskeskus (HVK) on tutustunut hallituksen esitykseen eduskunnalle laiksi postilain muuttamisesta ja sanomalehtien määräaikaista jakelutukea koskevaan valtioneuvoston asetukseen. HVK ottaa tehtävänsä mukaisesti lausunnossaan kantaa huoltovarmuuteen ja varautumiseen liittyviin näkökohtiin. Huoltovarmuuden turvaamisesta annetun lain (1390/1992) 1 §:n mukaan huoltovarmuudella tarkoitetaan väestön toimeentulon, maan talouselämän ja maanpuolustuksen kannalta välttämättömien taloudellisten toimintojen ja niihin liittyvien teknisten järjestelmien turvaamista poikkeusoloissa ja niihin verrattavissa vakavissa häiriötilanteissa.

Postilain muutosesityksessä nykyisestä postin yleispalveluun kuuluvasta viisipäiväisestä keräilystä ja jakelusta siirryttäisiin kolmipäiväiseen keräilyyn ja jakeluun. Samalla ehdotetaan otettavaksi käyttöön määräaikainen sanomalehtijakelun valtionavustus alueilla, joilla ei ole saatavilla kaupallisin ehdoin toteutettua sanomalehtien tai täysin kattavaa viisipäiväistä varhaisjakelua. Laista myös poistettaisiin viittaus erämaa-alueisiin ja saaristojakelun osalta vaikeakulkuisuus voitaisiin määritellä tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Postilailla säännellään vain yleispalvelulähetyksiä, eli postimerkillisiä lähetyksiä. Sanoma- ja aikakauslehdet on jätetty postilaissa määritellyn yleispalveluvollisuuden ulkopuolelle. Jakelupäivien vähentäminen ei esityksen mukaan vaikuta kirjattujen ja postivakuutettujen kirjeiden jakeluun, sillä nämä lähetykset kulkevat jopa seitsemänä päivänä viikossa palvelevien Posti Oy:n palvelupisteiden kautta.

Muutosesitysten taustalla on lakiesityksen perustelujen mukaan mm. kustannustehokkaan postinjakelun jatkuminen muuttuvassa toimintaympäristössä ja perinteisten postilähetysten määrien jatkuvasti vähetessä, sekä tarve joustavoittaa postilaissa yleispalvelulle asetettuja velvoitteita ottaen huomioon kuluttajien tarpeet. Lisäksi tavoite on mm.

varmistaa yhteiskunnallisesti tärkeää ja monipuolista tiedonvälitystä sekä uutistoiminnan monimuotoisuutta.

HVK toteaa, että postilain uudistusten taustalla olevat muutostekijät (painettujen lehtien tilausmäärän väheneminen ja verkkomedioiden suosion kasvu, kirjepostin väheneminen) ovat ilmeisiä. Samalla HVK toteaa, että digitaaliseen jakeluun siirtyminen edellyttää kansalaisilta kulutuskäyttäytymisen muutosta ja siihen kannustamista.

HVK on pitänyt tärkeänä, että huoltovarmuuden tarpeet otetaan huomioon postilakia ja jakelutukea koskevissa laki- ja asetusmuutoksissa, ja että em. muutostekijöitä tulee arvioida myös huoltovarmuusnäkökulmasta. Huoltovarmuuden turvaamiseksi kaikissa oloissa on oltava riittävä valmius hyödykkeiden tuottamiseksi sekä tuotannon, jakelun, kulutuksen ja ulkomaankaupan ohjaamiseksi. HVK toteaa, ettei poikkeusolojen ja vakavien häiriötilanteiden näkökulma näy hallituksen esityksen perusteluissa.

Huoltovarmuuden peruseriaate on koko maan tasapuolinen palveleminen. Kansalaisten yhtäläiseen tiedonsaantioikeuteen on viitattu myös hallituksen esityksessä. HVK pitää tärkeänä, että postinjakelun oikeudenmukainen saatavuus turvataan koko maassa. Kansalaisten tulee saada tasapuoliset minimipalvelut (pl. mainoslehtien jakelu) asuinpaikastaan riippumatta myös normaaliolojen vakavissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Minimipalvelukyvyyn tulee myös olla taloudellisesti toteutettavissa.

HVK haluaa myös korostaa sanoma- ja aikakauslehtien keskeistä roolia kansalaisten tiedonsaannin kannalta. Huoltovarmuuden näkökulmasta jakelun/jakelupäivien tulee olla riittävät kaikissa oloissa, jotta kansalaisten minimitarpeet täyttyvät.

Esitetty keräily- ja jakelupäivien muutos hidastaisi joissain tapauksissa kirjepostin kulkunopeutta 1-2 päivällä. Valtionavustus sanomalehtijakeluun tosin mahdollistaisi myös kirjepostin ja muiden postituotteiden jakelun avustetun sanomalehtijakelun yhteydessä, mikä osaltaan pienentäisi jakelunopeuden hidastumisen vaikutuksia erityisesti haja-asutusalueilla.

Siirtyminen kolmipäiväiseen jakeluun hidastaisi oletettavasti osin (noin päivällä) myös viranomaiskirjeiden jakelua ja keräilyä. Tämä koskisi HVK:n tulkinnan mukaan myös Puolustusvoimien kutsukirjeitä. Esityksessä on todettu viranomaisten mahdollisuus sopia postipalveluista erikseen Posti Oy:n tai jonkun muun postiyrityksen kanssa. HVK pitää yleisesti tärkeänä, että Puolustusvoimien tarpeet jakelun ja keräilyn suhteen normaali- ja poikkeusoloissa selvitetään erikseen.

Sanomalehtien jakelun tukemisesta vastaavaksi valtionapuviranomaiseksi esitetään liikenne- ja viestintävirastoa, joka mm. määritteli avustusten piiriin kuuluvat alueet ja kilpailuttaisi niille jakelutuen korkeintaan kahdeksi vuodeksi kerrallaan. Virasto voisi myös asettaa yleispalvelun tarjoajalle viisipäiväisen yleispalveluvelvoitteen alueille, joille ei saada kilpailutuksessa tarjouksia tai alue muutoin jää pois varhaisjakeluverkon piiristä tukikauden aikana. Tämä varmistaisi sanomalehtien viisipäiväisen jakelun myös alueilla, joilla ei synny markkinaehtoista sanomalehtien viisipäiväistä jakelua edes kilpailutuksen kautta ja turvaisi siten erityisesti haja-asutusalueilla asuvien oikeuksia. Yleispalvelun tarjoajan tulee ilmoittaa keräily- ja jakelupäivät Liikenne- ja viestintävirastolle hyvissä ajoin. Jakelutuen piiriin kuuluvilla jakelualueilla jakelupäivät olisivat kiinteitä jakelutuen voimassaolon ajan.

HVK toteaa, että sanomalehtien määräaikaisen jakelutuen myöntämisperiaatteet ja Liikenne- ja viestintäviraston rooli valtionapuviranomaisena on kuvattu esityksessä selkeästi. HVK pitää tärkeänä, että jakelutuen malli palkitsee tuensaajaa toiminnan tehostamisesta. Tämän tulisi käydä ilmi myös lainsäädännöstä.

Postin ja sanomalehtien jakelun turvaaminen koko maassa on tärkeää moniäänisen tiedonvälityksen varmistamiseksi. HVK toteaa, että jakelun kokonaisuutta koskevista jatkovalmisteluissa tulee huomioida fyysisen jakelukoneiston, logistiikkaketjujen ja tietöekosysteemin turvaaminen kaikissa turvallisuustilanteissa. On tärkeää, että kuljetusten järkevää yhdistelyä, ml. lehtien kuljetusten yhdistäminen muihin kuljetuksiin, tarkastellaan kokonaisuuksina.

Huoltovarmuuskeskus

Janne Känkänen
toimitusjohtaja

Outi Nietola
varautumispäällikkö